

De fleste punktene på Anton Huges ønskeliste er krysset av og utført. Men professoren med interesse for høydefysiologi bærer fortsatt på en drøm som han håper snart vil la seg realisere: Oppstigning i varm-luftsballong!

Intervjuet: Anton Hauge

En dyster spøkefugl

– Det er ikke verdt å satse mot de altfor store høyder, konstaterer Anton Hauge fra Theatercaféens dype sofa. Det kan koste for mye i forhold til utbyttet. Derfor planlegger han bare å sveve noen få hundre meter over jordens overflate i en ballongkurv. – Den barhodede indiske gås tilpasser seg en høyde på 10 000 meter. Selv har jeg bare sett den på gressplen hos en dansk venn i Fredensborg. Mennesker, derimot, må venne seg mer gradvis til store høyder. Anton Hauge vet hva han snakker om.

– Hypoksi har vært et ledemotiv gjennom mye av livet mitt. I 1953 ble DNA-molekylets struktur fastslått og Mount Everest besteget. Jeg burde sikkert ha interessert meg mer for den oppdagelsen som skulle bli begynnelsen på den molekylærbio-logiske æra. I stedet satt den ferske medisinstudenten med nesen i en spesialutgave av *The Times*. Bildet av fysiologen Griffith Pugh som satt på en proviantkasse i base-camp og undersøkte ekspedisjonsdelta-kernes alveoleluft med et Scholander gass-analyseapparat, gjorde et sterkt inntrykk.

– Jeg bestemte meg for å følge ekstra godt med i undervisningen i respirasjonsfysiologi. Det var litt skuffende at dette temaet knapt ble berørt på doktorskolen den gangen.

Etter noen innledende runder som anestesilege ved Ullevål universitetssykehus, ble Hauge stipendiat ved Fysiologisk institutt i Oslo. – Jeg var så heldig å komme inn under professor Bjarne Waalers vinger, en inspirerende lærer og forsker. Slik ble jeg også interessert i sirkulasjonsfysiologi. Etter hvert kunne jeg søke på et amerikansk postdoktorstipend til University of California i San Francisco. Det var slik jeg fikk oppfylt det første punktet på ønskelisten: Å oppleve USA.

– Jeg ble Amerika-venn for livet, og har fortsatt god kontakt med kolleger i California. Fra høydeforskningslaboratoriet i White Mountain i Sierra-fjellene kunne vi se ned i den ekstremt tørre Death Valley, 350 meter under havet. Der tisser kengururotten

uratkrystaller og bruker halen som parasoll. Det var en lykkelig tid for min kone og meg.

På operasjonsbordet

Ønske nr. 2: Reise i en tropisk regnskog, helst med kano. Ønske nr. 3: Delta som lege på Himalaya-ekspedisjon.

– Oppfyllelsen av disse ønskene var fantastiske opplevelser. Flere burde kunne seg å overnatte i hengekøye mellom trærne. Et kvarter før solen lyste opp Brasils jungel begynte fuglene med prøvende toner. Samtidig ble det klart for meg hvorfor brøløpene har fått dette artsnavnet. Froskene, derimot, tonet ned. En morgen kom en slørhegre glidende og satte seg på en gren ute i elven. Dette er kanskje den vakreste fugl i verden. Jeg er overbevist om at naturopplevelser er helende for både kropp og sjel, sier Hauge, og siterer P. Chr. Asbjørnsen: «Når verden går meg imot (...), har jeg stetse funnet meg vel ved å ta en friluftsvandring som demper for min smule bekymring og uro...» Nå har eventyreren satt et foreløpig punktum for oppdagelsesreisene. Hauge bruker fortsatt krykke etter høstens hofteoperasjon. – Jeg fikk innsatt en titanprotese samtidig som en romsonde landet på Saturn-månen Titan. Sonden hadde vært underveis i sju år, like lenge som jeg hadde hatt vondt i hoften. Professoren er viden kjent for sin tørre humor. De ironiske betraktningene fremsies med gravalvorlig mine. En kollega tilkjennegir at hun har vært nær ved å besvime av latter under en av professorens ironiserings-raptuser.

Den tidligere anestesilogien fikk for første gang inspisere operasjonsstuen fra sengehøyde. For han var selvfølgelig våken under hele prosedyren, bare bedøvet spinalt. – Jeg ville gjerne følge med på hva som skjedde. På ett tidspunkt fikk jeg spørsmål om jeg ikke heller ville høre på litt musikk. Jeg svarte at jeg gjerne ville lytte til Mozarts *Requiem*. Kirurgen syntes nok det var et dystert valg. Etterpå skjønte jeg at operasjonsteamet hadde ønsket seg litt mer arbeidsro – jeg hadde skravlet non stop.

Taletrengt

– Har du alltid hatt like stort behov for å meddele deg?

– Ja, selv om jeg nok var atskillig mer autoritetstro i ungdommen. I turnustiden reiste jeg til Tromsø. Jeg var interessert i polarhistorie og håpet også på anledning til å gå over Finnmarksvidda på ski. Det ble det ikke tid til. Vi var to turnuskandidater, og byttet på å ha døgnkontinuerlig vakt.

I stedet fikk Hauge oppleve den barske nordnorske kysten på nært hold. Til å begynne med var doktoren ofte sykere enn pasienten når sjarken kom frem til Kråkerøyhamn på øya Rolla utenfor Harstad. – I denne perioden fikk jeg liten veiledning, og måtte finne ut av det meste selv. Hvis noen den gang hadde sagt til meg at det skulle bli et universitet i Tromsø, ville jeg trodd at det var en vits. Men legene i nord var fremragende klinikere i den forstand at de undersøkte pasientene grundig og stilte diagnoser nesten uten hjelpemidler. Noe av det viktigste medisinstudentene kan lære i løpet av studiet, er å trene opp observasjonsevnen, mener Hauge. – Jeg er bekymret for at legene i dag er for opptatt av høyteknologiske undersøkelser. Vi må ikke glemme at riktig bruk av sansene og en god sykehistorie er legens viktigste hjelpemidler!

Sjenert provokatør

– Er du sjenert? Spørsmålet er egentlig overflødig. Den stillferdige mannen trekker så raskt til seg blikket at det er nesten umulig å fange det med kameralinsen.

– Ja, det er et paradoks at jeg har brukt så mye tid på å snakke til hundrevis av mennesker, medgir Hauge. Professoren var en yndet foreleser ved medisinstudiet i Oslo inntil han gikk av med pensjon i 2003. Hans kompendium i respirasjonsfysiologi går i arv fra student til student. Naturelskeren Hauge har en ekstra forkjærlighet for fugler. Det vet studentene, og Hauge har mottatt postkort med fuglemotiver fra alle verdens hjørner fra ferierende studenter.

Anton Hauge

Født 29. august 1933

- Cand.med. Oslo 1959
- Professor ved Fysiologisk institutt fra 1994
- H.M. Kongens gullmedalje sammen med Gunnar Nicolaysen 1980
- Universitetet i Oslos pris for fremragende forskningsformidling 1999

Foto Kari Tveito

Ønske nr. 4: Se mine ord på trykk med navn under, eller helst over. Ordkunstneren har også utfoldet seg med pennen. Allerede i studietiden skrev han om depresjoner hos barn i bladet *Alt for damene*. Siden har det blitt mange kronikker i Aftenposten og Dagbladet. I 1999 fikk han Universitetet i Oslos pris for fremragende forskningsformidling. – Jeg er opptatt av å formidle naturvitenskapelig innsikt på en forståelig måte. Naturforvaltning har vært Hauges hjertebarn siden gymnasårene, og han har produsert flere spaltetimer om emnet. Stifteren av «Fremtiden i våre hender», Erik Dammann, har uttalt at Hauge var en av dem som var tidligst ute med å sette økologi på den politiske dagsordenen i Norge. Det har ikke alltid vært populært. – Kritikken haglet da jeg i 1971 påpekte at miljøødelegelsene var mer alvorlige i Sovjetunionen enn i Vesten. Det var ikke i tråd med en utbredt oppfatning om at de kapitalistiske samfunn var de største miljøgrisenene.

Fra fugl til frosk

– Mange synes at jeg virker dystert når jeg tar opp disse temaene, reflekterer Hauge. – Det forundrer meg at folk virker mer opptatt av min sinnstilstand enn av tingenes faktiske forhold. Når kanarifuglene falt ned av pinnen i de engelske kullgruvene, visste gruvearbeiderne at det var på tide å komme seg opp. Froskene er vår tids biologiske varslere. De bruker huden som ekstern lunge, og er særlig sensitive overfor kunstgjødsel og sprøytemidler. Nå er de på retur overalt på kloden. – Hva kan vi gjøre for å snu utviklingen? – Spørsmålet er vanskelig. Jeg mener at enhver regjering burde ha med minst to økologer og to matematikere. Slik kunne naturvitenskapelig kunnskap og større presisjon få mer plass i de politiske beslutningsprosessene. Økologi er også et spørsmål om krig og fred, utdyper Hauge. – En forfatter jeg setter høyt, Jared Diamond, er ornitolog og historiker – en fruktbar kombinasjon. Diamond peker på

den nære sammenhengen mellom økologisk kollaps og kulturers undergang. Mayafolket døde ut blant annet på grunn av overutnytting av naturressursene. På den isolerte Páskeøya var næringsgrunnlaget for lite da befolkningstallet økte. I dag ser vi at de land som har flest økologiske problemer, også i størst grad er rammet av borgerkrig. – Bør medisinstudenter lære mer om økologi?

– Medisinere kunne med fordel ha en mer naturvitenskapelig tilnærming til faget. Jeg tror for eksempel matematikken er velegnet til å beskrive mange biologiske prosesser, utdyper han. – Mitt inntrykk er at medisinstudenter ikke er glade i eksponentielle likninger. Men det er viktig å være klar over at de fleste biologiske prosesser ikke er lineære. En kortvarig påvirkning, som for eksempel et strømstøt til hjertet, kan forårsake store forandringer, mens mange store tiltak, både i økologien og økonomien, kan ha forbausende små virkninger. Medisinere er ofte opptatt av regelmessighet. At rytmisk variasjon er kjennetegn på velfungerende biologiske systemer, er det færre som tenker på. Det døende hjertet slår ofte absolutt regelmessig de siste minuttene. Et sunt hjerte har naturlige svingninger i frekvens. Dette tolkes ofte feilaktig som støy, men representerer egentlig viktig informasjon.

På analysebenken

Hauge har selv bidratt til å frembringe ny kunnskap om sirkulasjonsreguleringen, som forsøkskanin. I 40-årsalderen ble han deprimert, slapp og elendig. Allmennpraktikeren hans mente årsaken måtte ligge i barndommen og sendte Hauge til psykoanalyse. – Så lå jeg der på benken, og skulle assosiere fritt. Da kom jeg til å tenke på at ingen hadde undersøkt om det var noe somatisk galt med meg. Jeg drog sporenstrekts til Fürsts laboratorium hvor det ble påvist en ferritinverdi på 3 000 µg/l. Jeg hadde arvelig hemokromatose.

Siden Hauge må tappes for blod med jevne mellomrom, fikk sirkulasjonslabora-

toriet en gylden anledning til å studere postural blodtryksregulering før og etter et akutt blodtap på 1 000 ml. – Det var fabelaktig å se hvor nøyaktig dette kontrollsystemet virker. Jeg fikk synkope bare én gang!

Vikinggen

Rundt 20 000 nordmenn er homozygot for hemokromatosegenet, viste Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag i 1995–97. Under 5 % av disse hadde fått diagnosen hemokromatose. Selv om ikke alle som har genotypen for hemokromatose utvikler klinisk sykdom, er tilstanden underdiagnostisert. Noen går med diffuse plager i flere år før de får riktig diagnose. – Symptomene ved hemokromatose kan likne på symptomene ved jernmangel, påpeker Hauge. Han kjenner til flere tilfeller der pasienter som senere viste seg å ha hemokromatose, har tatt jerntilskudd etter anbefaling fra lege. Sammen med vår fremste spesialist på jernstoffskiftet, Berit Borch-Johnsen, professor i ernæringsfysiologi, har han foreslått at jerntilskudd bør være på resept (1).

Epidemiologiske studier tyder på at mutasjonen kan ha oppstått hos vikingene, og deretter spredd seg med dem på deres tokter. Utenom Norden finner man størst hyppighet av tilstanden i Normandie, i keltiske regioner og i Nord-Amerika.

Nå for tiden er ferritinverdiene under kontroll, og Hauge er i fin form. Han har nytt sin biff tartar. Dessverre er kelneren som forduftet. – Hvis vi hadde vært i Det ville vesten, kunne vi ha skutt tre skudd i taket, foreslår Hauge behjelpelig. Men når vi forlater lokalet, er den franskinspirerte lysekronen fra 1947 like hel.

Kari Tveito

kari.tveito@lds.no
Lovisenberg Diagonale Sykehus

Litteratur

1. Borch-Johnsen B, Hauge A. Bør jernpreparater reseptbelegges? Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 460–2.